

俄语实践语法

下册

周春祥 王昭萍 编著

北京师范大学出版社

俄语实践语法

(下册)

句法

周春祥 王昭璋 编著

北京师范大学出版社

编 者 的 话

为了适应学习俄语的需要，我们在长期教学和研究的基础上，参考国外新近出版的俄语语法专著、供外国学生用的俄语参考书和有关论文，编写了这部《俄语实践语法》。

本书是一部中级语法读物，它对有实践意义的各种俄语语法现象作了比较全面的叙述，并突出了中国学生难于掌握的语法项目。叙述部分力求深入浅出，例句选择尽量合乎规范。每节后附有一定数量的练习。读者可通过练习深入理解各项语法规则，并掌握它们的使用规律。

本书的对象是中学俄语教师，高等学校学生及其他俄语工作者。可作自学参考书，也可用作教材。

本书分上、下两册。上册为词法部分，由王昭萍、周春祥编写；下册为句法部分，由周春祥编写。

由于我们水平有限，缺点和错误一定不少，恳切希望广大读者予以批评指正。

1982年5月

目 录

词组	1
§ 1 词组的概念.....	1
§ 2 词组的种类.....	2
§ 3 词组中各部分间句法联系的种类.....	13
§ 4 词组中各部分间的意义关系.....	18
简单句	22
句子的类型.....	22
§ 5 肯定句和否定句.....	22
§ 6 陈述句、疑问句和祈使句.....	25
§ 7 感叹句.....	33
§ 8 扩展句和非扩展句.....	35
§ 9 单部句和双部句.....	36
§ 10 完全句和不完全句.....	39
双部句	42
句子的主要成分.....	42
§ 11 主语及其表示法.....	42
§ 12 谓语及其表示法.....	50
§ 13 谓语与主语的一致关系.....	75
单部句	92
§ 14 确定人称句.....	92
§ 15 不定人称句.....	96
§ 16 泛指人称句.....	98

§ 17 无人称句	102
§ 18 不定式句	107
§ 19 称名句	109
句子的次要成分	114
§ 20 定语	114
§ 21 同位语	121
§ 22 补语	125
§ 23 状语	136
句子的同等成分	144
§ 24 同等成分的概念	144
§ 25 同等成分之间的连接词	148
§ 26 谓语与同等主语的一致关系	157
§ 27 同等定语和非同等定语	161
§ 28 定语与同等成分的一致关系	165
§ 29 同等成分的总括词	168
句子的独立次要成分	173
§ 30 独立定语	173
§ 31 独立同位语	178
§ 32 独立状语	182
§ 33 独立补语	187
§ 34 独立确切成分和说明成分	189
简单句中的词序	193
§ 35 句中词序的概念	193
§ 36 主语和谓语在句中的位置	197
§ 37 补语的位置	200
§ 38 定语的位置	203
§ 39 状语的位置	206

独词句	213
§ 40 独词句的意义及种类	213
和句子成分无语法联系的词和词的组合	218
§ 41 插入语	218
§ 42 插入句	225
§ 43 嵌入结构	227
§ 44 呼语	230
复合句	233
§ 45 复合句的概念	233
§ 46 复合句各部分之间的联系手段	236
并列复合句	238
§ 47 并列复合句概述	238
§ 48 带联合连接词的并列复合句	239
§ 49 带对别连接词的并列复合句	246
§ 50 带区分连接词的并列复合句	253
§ 51 带对比连接词的并列复合句	257
§ 52 带接续连接词的并列复合句	258
§ 53 带说明连接词的并列复合句	261
主从复合句	261
§ 54 主从复合句概述	261
§ 55 主从复合句的基本类型	270
§ 56 带有说明从句的主从复合句	270
§ 57 带有说明从句的主从复合句中的指示词	283
§ 58 说明从句中动词-谓语的相对时间	287
§ 59 带有定语从句的主从复合句	290
§ 60 怎样区别某些定语从句和说明从句	300
§ 61 带有行为方法、程度和量度从句的主从复	

合句	306
§ 62 带有比较从句的主从复合句	316
§ 63 带有处所从句的主从复合句	320
§ 64 带有时间从句的主从复合句	323
§ 65 带有原因从句的主从复合句	334
§ 66 带有目的从句的主从复合句	338
§ 67 带有条件从句的主从复合句	341
§ 68 带有让步从句的主从复合句	346
§ 69 带有结果从句的主从复合句	352
§ 70 带有接续从句的主从复合句	354
§ 71 带有数个从句的主从复合句	357
§ 72 带有并列关系和从属关系的复合句	367
无连接词复合句	372
§ 73 无连接词复合句的概念	372
§ 74 无连接词复合句的类型	373
引语	385
§ 75 引语的概念	385
§ 76 直接引语	386
§ 77 直接引语的标点符号	390
§ 78 间接引语	394
§ 79 用间接引语接代换直接引语	395
附录 本书引用例句原作者人名表	404

词组

§ 1. 词组的概念

词组是由两个或更多的实词以主从关系（一致、支配、依附）组合成的句法单位。

词组中有两部分：语法上起支配作用的部分叫主导词，被支配的部分叫从属词。例如：

стальнóй нож [钢刀], написáть статью [写文章],

быстро бежáть [快跑], совсéм старíк [完全是老头],

готóвый к борьбé [准备斗争的], решéние уéхать [决定离去]。

在这些词组中 нож, написáть, бежáть, старíк, готóвый, решéние 是主导词； стальнóй, статью, быстро, совсéм, к борьбé, уéхать 是从属词。

词组只是以主从联系为基础的词的组合。下述三种情况不属于词组：

1) 主谓关系：

Все ждали приказа о наступлении. (Л. Т.) 大家都在等待进攻的命令。

2) 同等成分：

Мать и отéц приéхали в гóсти. 母亲和父亲来作客。

3) 独立成分和它所说明的词：

Устáлая, онá нуждалась в отдыше. 她太疲倦了，需要休息。

§ 2. 词组的种类

词组的结构各种各样。根据词组的各部分之间联结的紧密程度，由多少词构成和什么词类作主导词，词组可以分为不同的种类。

一、可分词组和不可分词组

词组根据各部分联结的程度，分为可分词组和不可分词组。可分词组里的各个词保留着自己的独立的词汇意义，在语流中可以自由地相互结合。可分词组中的每个部分都是独立的句子成分。例如，在 Гимнастёрки солдáт промóкли насквóзь (A. T.) [士兵们的军服湿透了。]这个句子里可以分出可分词组 гимнастёрки солдáт 和 промóкли насквóзь 这两个词组中的每一个词都起着一定的句法作用 (гимнастёрки —— 主语，солдáт —— 定语，промóкли —— 谓语，насквóзь —— 状语)。

这些词组中的从属词可以用别的词代换 (如 гимнастёрки бойцóв)，甚至可以改变词组中的词序 (如 очень промóкли)。

再如 Дом родítелей стоял у рóщи [父母的房子靠近小树林。]一句中的 дом родítелей 可改为 дом отцá, дом мáтери 或 дом родных, стоял у рóщи 可改为 стоял у лéса.

在不可分词组中，一部分同另一部分的联结非常紧密。这往往是一些词汇意义紧密相联，句法上不可分割的结构。这样的词组在语义和功能上非常接近于个别单词，它们在句子中起

一个成分的作用。不可分词组又可分为句法上不可分词组和成语性不可分词组。

句法上不可分词组在词汇意义上紧密相联、在上下文中不可分割。例如，在 Ко мне подошлá дéвушка высóкого рóста [走到我面前的是一个高个子姑娘。] 这个句子中 высóкого рóста 是不可分词组（不能说： дéвушка рóста），起定语作用。

但是同一个词组在别的上下文中有时则是可分的。例如： Высóкий рост выделял éту дéвушку в грúппе [高高的个子使这位姑娘在班上很突出。] 这句中的 высóкий рост 就是可分词组。（试比较： Рост выделял éту дéвушку в грúппе.）。

再如 два мáльчика 这个词组根据上下文的不同，也是有时可分，有时不可分。例如，在 Я любовáлся игрóй éтих двух мáльчиков [我观赏了这两个男孩子游戏。] 这句中 двух мáльчиков 两个词都有完全独立的意义，在句中起独立成分的作用。试比较： Я любовáлся игрóй éтих мáльчиков. 而在 Два мáльчика подошли к столу [两个男孩走到桌子跟前。] 这句中 два мáльчика 则是不可分的，在句中是一个成分（主语）。

成语性不可分词组在语义上和语法上都是不可分割的，在任何上下文中都是当作一个言语单位，如 вверх дном [底朝天]，спустя рукавá [马马虎虎]，сломá голову [拼命地]，как ни в чём не бывáло [若无其事地]，держáть камень за пáзухой [暗中怀恨]，желéзная дорóга [铁路]等。例如：

Он пустíлся бежáть во весь дух. (Г.) 他拼命地跑了起来。

Если бы я обладал ва́шим талáнтом, я перевернúл бы зéмлю ввérх дном. (Пауст.) 假如我有您的本领，我就把地球翻个个儿。

Он не любíл занимáться какýм-нибудь дéлом спустя рукаvá. 他不喜欢做什么事情马马虎虎。

Когдá лётчик пришёл в сознáние, он попросíл пить. 飞行员恢复知觉后要水喝。

二、简单词组和复合词组

词组按构造可分为简单词组和复合词组。

简单词组由两个实词构成，如：хорошая погóда [好天气]，рабóтать в поle [在田地里工作]，летéть самолéтом [坐飞机]，недостáточно прóчный [不够牢固的]，высокó над гóродом [在城市上空]。

简单词组可以不带前置词，如：идти домóй [回家]，разговóр шéпотом [小声谈话]，очень актиvный [很积极的]等。也可以带前置词，如：запíывать в тетráдь [往笔记本里记]，идти по улице [在街上走]，дом óколо дорóги [靠近道路的房子]，рабóтать в течéние лéта [在夏天期间工作]，yéхать по причíне болéзни [因病离去]等。

注意：下列结构都不属于简单词组。

- 1)复合将来时：бýду говорýть, стáну скáзывать;
- 2)第一和第三人称命令式：давáй пойдём, пусть сдéает;
- 3)性质形容词的复合式比较级：блóее трóдный, мéнее красíвый;
- 4)性质副词的复合式比较级：блóее грóмко, мéнее отчётливо;

5) 性质形容词和副词的复合式最高级: *sámyj prostój*, *léchte vsego*, *výše vsech*.

上述结构都是词的复合分析形式。这些形式与其他实词连用时构成简单词组, 如: *búdu govorítъ otkrovénnno* [我要开诚布公地说], *puсть возвращáется domóй* [让他回家], *sámyj interésnij sújékt* [最有意思的情节]等。

下述情况应属于简单词组:

1) 由三个或更多的词构成的词组中有一部分是固定词组或成语时, 如: *nestíssy slomá gólovu* [拼命疾驰], *éxatъ po želéznoj doróge* [岸着铁路走], *otprávitsya na Dáljinij Vostók* [到远东去], *neожídanno popástъ vprosák* [突然陷于窘境], *rukój podátъ do lésa* [在森林旁边], *puskátъ pyль v glazá neznakómogo* [唬不认识的人], *sovсém otbýtъся ot ruk* [根本不再听话]等。

2) 由三个词组成的不可分词组, 从属词带有定语时, 如:
chelovék boljšogo umá [很有智慧的人], *mujchýna crédnih let* [中年男子], *žénshina síl'ynego xaráktera* [性格坚强的妇女], *mébelъ krásnogo déревa* [红木家具]等。

starík s живými glazámi [眼睛有神的老人], *parníška s vesnúšchatym лицóm* [脸上有雀斑的小伙子]也是简单词组, 因为不能说: *starík s glazámi, parníška s лицóm*.

但 *starík s sedoí borodój* [白胡子老头儿], *parníška s ryjimis vesnúškami* [有红色雀斑的小伙子]不是简单词组, 而是复合词组, 因为完全可以说 *starík s borodój, parníška s vesnúškami*.

复合词组由较多的(三、四、五个)实词构成, 如:
idtí iz gorodskógo párka [走出市立公园], *nesposóbnyj k*

физи́ческому труду [不能干体力活儿的], рабо́та над кандидатской диссертацией [撰写硕士论文]等。

复合词组是由简单词组扩展而成, 如:

стáрый друг [老朋友] —— наш стáрый друг [我们的老朋友];

готóвый к бóю [准备战斗的] —— всегдá готóвый к бóю [时刻准备战斗的];

лámпа с абажúром [带罩的灯] —— красíвая лámпа с абажúром [漂亮的带罩的灯];

просить о помощи [请求帮助] —— настóйчиво просить о помощи [坚持请求帮助];

нау́чные труды [科学著作] —— нау́чные труды по языкоznáнию [语言学科学著作];

зал с колónнами [圆柱大厅] —— зал с бéлыми колónнами [白色圆柱大厅];

старíк с мешkóм [带着口袋的老人] —— старíк с мешkóм за плечáми [肩上背着口袋的老人];

готóвый борóться [准备斗争的] —— готóвый борóться в одиночку [准备单独一个人斗争的], всегдá готóвый борóться в одиночку [随时准备单独一个人斗争的];

внúсное яблоко [好吃的苹果] —— вкýсное на вид яблоко [看样子好吃的苹果], очень вкýсное на вид яблоко [看样子非常好吃的苹果]。

三、词组按主导词进行分类

根据主导词是什么词类, 词组可以分为名词性词组、动词词组和副词词组。

一) 名词性词组

1. 名词词组

1) 从属词用名词表示, 如: письмо брата [给弟弟的信], решение задачи [解算题], песня строителей [建设者的歌声], стакан воды [一杯水], галстук бабочкой [蝴蝶式领结], стол под деревом [树底下的桌子], люди с улицы [从街上上来的人], отрывок из сочинения [文章的片断], ключ от квартиры [家门的钥匙], подробности о процессе [关于过程的细节]等。

2) 从属词用形容词、顺序数词、形动词、代词表示, 如: полезная работа [有益的工作], меховое пальто [皮大衣], ваша семья [您的家庭], каждое утро [每天早晨], весь двор [整个院子], шестая рота [第六连], развивающаяся страна [发展中的国家], написанная статья [写好了的文章]等。

3) 从属词用副词表示, 如: прогулка пешком [步行散步], выход наружу [到外面去], разговор вполголоса [小声谈话], взгляд исподлобья [疑惧的目光], кофе по-турецки [土耳其式的咖啡]等。

4) 从属词用动词不定式表示, 如: умение писать [写作技能], желание увидеть [希望看见], боязнь потерять [怕丢失], способность работать [工作能力], намерение возвратиться [回去的打算]等。

2. 形容词词组

1) 从属词用名词和代词表示, 如: известный всем [众所周知的], довольный результатом [对结果满意的], глубокий содержанием [内容深刻的], необходимый нам

[我们所需要的], вредный для здоровья [对健康有害的], готовый к отъезду [准备动身的], смелый от рождения [天生勇敢的], соседний с ним [和他邻近的], строгий к себе [对自己要求严格的]等。

2)从属词用副词表示, 如: очень страшный [非常可怕的], довольно приятный [相当愉快的], по-летнему зелёный [象夏天那样绿的], едва слышный [勉强听得见的]等。

3)从属词用动词不定式表示, 如: способный летать [能飞的], готовый бороться [准备斗争的], склонный грустить [多愁善感的]等。

3.数词词组: две тетради [两个笔记本], три карандаша [三枝铅笔], первый из трёх [三个中的第一个], пятый по списку [名单上第五个], трое в шинелях [三个穿大衣的人]等。

4.代词词组: кто-то из гостей [客人中的某人], нечто новое [某种新的事物]等。

二) 动词词组

1)从属词用名词和代词表示, 如: читать книгу [读书], купить хлеба [买些面包], писать карандашом [用铅笔写], встретить друга [遇见朋友], жертвовать собой [牺牲自己], сесть на землю [坐到地上], поговорить с другом [和朋友谈谈], идти вслед за доктором [跟在医生后面走], постучать в дверь [敲门], узнать от него [从他那里得知], подумать об этом [想一想这件事]等。

2)从属词用动词不定式或副动词表示, 如: попросить прийти [要求……来], предложить отдохнуть [建议休息一

下], поéхать полечíться [去治病], идти не оглядываясь [头也不回地走], сидéть задумавшись [沉思地坐着]等。

3)从属词用副词表示, 如: поступíть прáвильно [做得正确], повторя́ть двáжды [重复两次], éхать скорéе [走得快些], увеличíвать вдвóe [增加一倍], поселíться наверху [在楼上住下]等。

应该指出, 不要把助动词和动词不定式组合看作词组, 因为这些组合在句中是一个成分, 如: хотéл уви́деть [想看见], не мог предстáвить [不能想象], нача́л рабóтать [开始工作], продолжáл смотрéть [继续看]等。

三)副词词组

1)从属词用副词表示, 如: бочень смéло [很勇敢], слíшком глубокó [过深], совершéнно одинáково [完全一样], чуть слýшно [刚听得见], совсéм недáвно [在不久前]等。

2)从属词用名词或其他词类表示, 如: быстрéе самолёта (летéть) [(飞得)比飞机快], лúчше другíх (чувствовать себя) [(觉得)比别人好], далекó от города [离城市很远], незадóлго до прáздника [在节日前不久], наравнé с мужчинами [与男子平等], глубокó под землёй [在地下很深的地方]等。

练习 1

指出下列句中哪些词组是可分词组, 哪些是不可分词组。

1. Вéра Дмитриевна былá жéнщина срéднего рóста.

(Л.)

2. Дирéктор нашей школы вы́разил увéренность, что в школе не бóудет неуспевающих.
3. Студéнты четвёртого кúрса скóро уезжáют на практику.
4. На трáктore стоял мотóр повýшенной мóщности.
5. Повýшенная мóщность мотóра была характерна для машíн новой конст्रукции.
6. Этого нýжно добýться во что бы то ни стáло.
7. Из двух маleньких статéй мы сдéлали однý большию.
8. Десяти лет Гóрький пошёл на работу в магазин обуви.

练习 2

指出哪些词组是简单词组，哪些是复合词组。

1. Это юноша лет шестнáдцати, худóй и длинный.
(Мак.)
2. Наш лóчший игрóк заболéл, и надолго выбыл из стрóя.
3. В толпé я уви́дел маleнькую дéвочку с коси́чками.
4. Мурáт совсéм отбýлся от рук, но по́сле разгово́ра со стáршим бráтом стал вести́ себя́ хорошó.
5. Пусть сильнейе грáнет бóря! (М. Г.)
6. Ермолáй бróсил не́сколько елóвых вéток на огónь. (Т.)